

Volumul III, Numărul 4 / 2001

ISSN 1454-9980

**Influențe interculturale în preocupările pentru calitatea
învățământului superior românesc**

(pag. 42-45)

Ștefan Andrei NEȘTIAN

Volume III, Issue 1 (4) / 2001

**Cross-cultural
Management
Journal**

INFLUENȚE INTERCULTURALE ÎN PREOCUPĂRILE PENTRU CALITATEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ROMÂNESC

Ștefan Andrei NEȘTIAN

Introducere

Ultimii zece ani au reprezentat pentru societatea românească un proces de deschidere și de reorientare spre valorile sociale și culturale vest-europene. Această reorientare a însemnat o creștere a numărului contactelor și schimburilor reciproce, o creștere a volumului de informație circulantă între România și Europa de Vest, și pe fondul acestora, o creștere a importului de cultură în societatea românească.

Învățământul superior românesc, prin amploarea pe care au cunoscut-o schimburile internaționale de studenți și profesori în acești ultimi 10 ani, reprezintă unul din principalele puncte de concentrare a schimburilor culturale între România și Europa occidentală, un punct în care se regăsesc, ca urmare, numeroase influențe interculturale.

Articolul de față își propune să analizeze influențele culturale datorate învățământului superior european reflectate în preocupările pentru calitate în învățământul superior românesc.

Calitatea în învățământul superior

Calitatea a devenit unul dintre cuvintele cheie în învățământul superior în anii 1980-1990 în practic toate țările vest-europene. În jurul acestui concept au avut loc în acești ani mai multe evoluții. În special guvernele europene au făcut mai mulți pași spre includerea unor argumente privind calitatea în politicile lor cu privire la cercetarea și predarea în învățământul superior.

Ca rezultat, universitățile tradiționale europene se transformă. Idealurile și practicile academice ale secolului XIX nu mai sunt în mod automat acceptate de actorii sociali din afara universităților. Societatea exercită o presiune crescândă asupra universităților pentru ca acestea să-și demonstreze importanța și să-și justifice existența în plan social.

Creșterea interesului pentru calitate în învățământul superior

Deși conceptul de calitate a devenit familiar în învățământul superior doar în ultimii 15 ani, calitatea a jucat dintotdeauna un rol central în universități. Întrebarea pe care o pune Martin Trow¹ - "cum au reușit în ultimul secol

marile universități ale lumii să devină atât de productive în cercetare și în burse, în formarea de oameni bine instruiți și educați, în oferirea unei game largi de servicii pentru societate, fără aproape nici o formă de evaluare a calității?” – își are răspunsul în existența neexplicită a unor preocupări pentru calitate.

Selectivitatea ridicată combinată cu analiza competitivității candidaților pentru a deveni profesor universitar și selectivitatea admiterii pentru studenți sunt poate cele mai bune exemple de practici care au condus în timp la menținerea și la creșterea calității învățământului superior.

Ca răspuns la presiunile actuale, în învățământul superior vest-european s-a produs în primul rând explicitarea preocupărilor pentru calitate existente și în al doilea rând dezvoltarea de politici noi, orientate expres spre creșterea calității.

Și în învățământul superior românesc este recunoscută de mai mult timp existența unor preocupări legate de menținerea și creșterea calității, atât la nivel ministerial cât și la nivelul universităților și al specialiștilor, în special ca manifestări ale unei conștiințe elitiste a comunității universitare.

Existența unor politici explicite de creștere a calității învățământului superior românesc putem spune că datează din 1998, anul înființării Consiliului Național pentru Managementul Calității în Învățământul Superior. Acest consiliu are ca obiectiv pe termen mediu dezvoltarea unui sistem al calității în învățământul superior românesc, iar ca obiectiv pe termen scurt popularizarea beneficiilor pe care preocupările pentru calitate și o cultură a calității le pot aduce universităților.

Factori care au condus la creșterea atenției acordate calității în învățământul superior

În Europa Occidentală, în ultimele decade s-au manifestat mai mulți factori care au condus la creșterea atenției acordate calității în învățământul superior².

Primul factor important este interesul general al societății cu privire la creșterea

cheltuielilor publice în general. Dat fiind acest interes, s-au ridicat întrebări cu privire la prioritatea care trebuie acordată învățământului superior în cadrul unei liste largi de activități sociale dezirabile. Simpul fapt că limitele maxime ale cheltuielilor publice au fost atinse în multe țări europene, și că reducerile bugetare și restrângerile de activitate au devenit situații familiare, a ridicat problema calității relative a activităților care sunt finanțate prin mijloace publice.

În societatea românească problemele generate de dezvoltarea unui sistem concurențial real au condus la bugete de stat insuficiente și la o subfinanțare timp de mai mulți ani a tuturor activităților bugetare, deci și a învățământului superior. În acest context preocupările privind eficientizarea activității desfășurate în învățământul superior reprezintă o necesitate stringentă, intensificată și de o subestimare cronică a priorității sociale care trebuia acordată acestui domeniu.

Spre deosebire de Europa Occidentală, în România se ridică arareori problema calității activităților finanțate din mijloace publice, orientarea fiind aceea de a rezolva problema subzistenței acestora, indiferent de calitatea lor. În această situație se găsește de mai mulți ani și învățământul superior.

Un al doilea factor care poate explica creșterea atenției acordate calității este legat de expansiunea sistemului învățământului superior vest-european. Creșterea interesului pentru calitatea activității din colegii și universități apare din acele schimbări fundamentale ale sistemului învățământului superior care conduc în tot mai multe țări spre oferirea unui acces mai larg la această formă de educație.

Apariția pe această cale a ceea ce este numit “învățământ superior de masă” și diferența din ce în ce mai puternică față de tradiționala formă elitistă a învățământului superior³, ridică întrebări cu privire la adecvarea formelor tradiționale de control al calității.

Este pusă problema eficacității aplicării formelor tradiționale de control al calității în noile instituții de învățământ superior în masă, sau a aplicării elementelor specifice educației în masă în instituțiile elitiste pe măsură ce ele tind să devină instituții de învățământ de masă.

În majoritatea societăților vest-europene, controlul asupra performanțelor universităților de elită se bazează în mare măsură pe încrederea pe care aceste societăți o au în mediul academic, în competența acestuia, în motivația lui intrinsecă de a menține calitatea muncii depuse și a rezultatelor acestei munci, cât și în aranjamentele instituționale create de-a lungul anilor pentru controlul și menținerea calității.

Creșterea rapidă a numărului studenților în ultimele două decade și creșterea simultană a numărului de domenii de studiu, specializări, departamente și chiar instituții, au intensificat discuțiile la nivelul societății în ansamblu cu privire la nivelul și direcția cheltuielilor publice pentru învățământul superior.

În România situația prezintă câteva similitudini. Țara noastră se situează încă pe unul din ultimele locuri din Europa din punct de vedere al proporției studenților în populația școlară (7,6% față de 12-18% în țările Uniunii Europene). De aceea creșterea cifrei de școlarizare în universități din anii trecuți și dorita dublare a nivelurilor fluxurilor studențești⁴ în viitorul apropiat sunt normale. Ele vor ridica însă probleme similare celor din universitățile vest-europene în privința menținerii selectivității la admitere și în privința calității procesului educativ în ansamblu.

Sistemul învățământului superior românesc este astfel pus în situația de a reacționa în vederea menținerii calității actului educațional în condițiile creșterii dimensiunii sale cantitative, iar una dintre cele mai bune căi pentru a realiza acest lucru pare a fi formularea și aplicarea unor politici ale calității similare celor dezvoltate în universitățile vest-europene.

Un al treilea factor este deschiderea crescândă manifestată în multe sectoare ale societății vest-europene. Nu numai facilitățile de comunicare îmbunătățite atât la nivel național cât și internațional, dar și interesul general pentru posibilitățile de control public în variate sectoare ale societății, au făcut ca instituțiile de învățământ superior să nu mai poată fi o "grădină secretă" în care oligarhia academică să se poată ascunde, să se poată separa de restul societății. Instituțiile de învățământ superior sunt provocate să explice societății în ansamblu CE FAC și CÂT DE BINE FAC.

Societatea românească se află însă în prezent într-un stadiu în care necesitatea controlului public asupra cheltuirii banilor publici nu este încă larg recunoscută. De aceea nici asupra universităților nu se exercită presiuni în acest sens.

În plus, nici studenții, ca principali beneficiari ai educației, și nici angajatorii, ca utilizatori ai acestei educații prin intermediul absolvenților, nu sunt încă suficient de conștienți de efectele pe care le au asupra lor prezența sau lipsa calității din procesele educaționale desfășurate în universități și, în consecință, nu se constituie în grupuri de presiune pentru creșterea calității acestor procese.

Toate acestea ne conduc la observația importantă că preocupările privind calitatea în învățământul superior sunt realmente anticipative în relația lor cu realitatea imediată, iar această anticipare se datorează, cel mai probabil, influențelor culturale cărora le este expus de 10 ani mediul universitar românesc, influențe venind în principal din universitățile vest-europene.

Al patrulea factor este creșterea mobilității internaționale a studenților, profesorilor și cercetătorilor și internaționalizarea pieței europene a muncii odată cu introducerea liberei circulații a persoanelor în spațiul Uniunii Europene. Această mobilitate a dus la o nevoie mai mare de înțelegere a echivalenței calificărilor, standardelor și creditelor din variatele sisteme naționale de învățământ superior și astfel la o mai mare atenție acordată sistemelor de evaluare a calității. Sistemele acestea prezintă ca principal avantaj posibilitatea raportării performanțelor universității la standarde stabilite și aplicate de către evaluatori externi.

Învățământul superior românesc s-a înscris și el în această mobilitate europeană a studenților, profesorilor și cercetătorilor, proporția mai mare având-o plecările în străinătate ale românilor și nu primirea de străini în universitățile românești.

Prin experiența acumulată în străinătate de către membrii comunității academice au pătruns influențele interculturale cele mai puternice și în consecință s-au putut formula convingeri care au condus printre altele și la apariția preocupărilor

privind managementul calității în învățământul superior românesc.

Deschiderea internațională are însă și efecte negative. Unul dintre ele este numărul mare al celor înalt calificați și competitivi care emigrează spre țări cu economie dezvoltată. România exportă gratis calificări superioare în țările dezvoltate și nu asigură garanții minime de realizare celor înalt performanți⁴. Între cei care emigrează se găsesc adesea și tineri membri ai comunității academice.

În aceste condiții universitățile românești se regăsesc adesea în situația de a pierde un capital uman extrem de necesar în remodelarea învățământului superior românesc, în creșterea calității sale în mod direct.

Concluzii

În universitățile vest-europene creșterea importanței acordate calității învățământului superior s-a realizat pe fondul conturării începând cu anii '80 a ceea ce este numită "valoare extrinsecă" a învățământului superior. Valoarea extrinsecă este dată de valoarea serviciilor pe care universitățile le oferă societății (valoare socială). Valoarea extrinsecă se diferențiază net de valorile intrinseci ale învățământului superior – având la bază idealurile căutării adevărului și a dezvoltării

cunoașterii umane – prin stabilirea ei în raport cu mediul, cu societatea.

Pătruns ca urmare a influențelor culturale vest-europene, conceptul de valoare socială a unei activități nu este încă suficient de puternic întipărit în sistemul de valori al societății românești pentru a putea genera o reacție de adaptare socială.

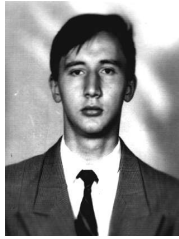
Preocupările privind managementul calității în învățământul superior românesc nu pot cauzate decât de influențele culturale europene, întrucât ele sunt în marea lor majoritate anticipative față de stadiul de dezvoltare a societății românești în general și al învățământului românesc în particular.

Deși datorate unor influențe externe, aceste preocupări sunt prin însăși natura lor benefice pentru universitățile românești, și, în măsura în care ele vor depăși stadiul de intenții transformându-se în politici coerente de creștere a calității, ele vor putea sta la baza consolidării posturii tradiționale a învățământului superior de "motor al dezvoltării societății".

Principala problemă cu care este de așteptat să se confrunte încercările de aplicare a unor politici privind calitatea este rezistența la schimbare a sistemului învățământului superior și a societății românești în ansamblu, iar una din căile de reducere a acestei rezistențe este, poate în mod fericit, tocmai intensificarea influențelor interculturale care au dat naștere acestei mișcări.

Referințe bibliografice:

1. **Martin Trow**: "Academic Review and the Culture of excellence", în *Quality Management in Higher Education Institution*, Unit 3, LEMMA Publisher – Utrecht, The Netherlands, 1999
2. **Martin Trow**: "Problems in the transition from Elite to Mass Higher Education", în *Policies for Higher Education, from the General Report on the Conference on Future Structures of Post-Secondary Education*, 55-101, Paris, Organization For Economic Co-operation and Development, 1984
3. **Frans van Vught**: "The Humboldtian universitz under Pressure. New forms of quality review in Western European higher education", în *Quality Management in Higher Education Institution*, Unit 3, LEMMA Publisher – Utrecht, The Netherlands, 1999
4. * * *: "Învățământul superior într-o societate a învățării. Pentru o nouă politică națională de dezvoltare a învățământului superior", Ministerul Educației Naționale, Programul PHARE – Universitas 2000, București, 1998

Ștefan Andrei Neșțian

În prezent, preparator în cadrul catedrei de Management – Marketing a Facultății de Economie și Admnsitrare a Afacerilor, Universitatea Al. I. Cuza Iași, a absolvit în 1997 specializarea Managementul Firmei din cadrul aceleiași facultăți și a urmat apoi studii aprofundate în Managementul Resurselor Umane. Din decembrie 1999 a început pregătirea pentru doctorat în Management efectuând și un stagiul de cercetări doctorale de 4 luni la Unversitatea Pierre Mendes France, Grenoble, Franța.